

Grundlovstale: Demokratisk debat i komplekse tider

Af Margrethe Vestager - det talte ord gælder

Vel mødt! Det er dejligt at være sammen for at fejre vores demokrati og vores grundlov. Dejligt at være sammen - fordi det er en forudsætning for demokrati at være sammen. Dejligt at fejre vores grundlov - fordi den fastsætter de grundlæggende færdselsregler i vores demokrati og hvad et flertal kan gøre i mod et mindretal, hvad vi hver for sig har umistelige rettigheder til.

***

På mit kontor har jeg en gipsfigur af en mandshånd stående. Det er en stor hånd, der har langefingeren hævet i en ret karakteristisk og uhøflig gestus - faktisk ikke til at tage fejl af. Figuren var i sin tid en pris jeg fik, nok snarere en hadegave, da jeg var økonomi- og indenrigsminister. Jeg har fået den af en gruppe langtidsarbejdsløse bygningsarbejdere, der var stærkt utilfredse med den dagpengereform, vi gennemførte for snart mange år siden.

Jeg har gemt figuren og den står nu på mit kontor i Bruxelles - sådan lidt diskret, så den ikke provokerer mine gæster, men så jeg kan se den. Den står der, fordi den hver dag minder mig om, at når du træffer beslutninger, vil der altid være nogle mennesker, der er uenige.

Men mennesker mister ikke tilliden til vores demokrati fordi en beslutning går dem imod. Måske kan det tværtimod opmuntre og inspirere til at kaste sig ind i en sag, til at engagere sig for at overbevise andre. Jeg tror, at det, der kan få mennesker til at vende sig fra demokratiet, er følelsen af aldrig at få lov til at deltage i debatten.

***

Vi lever i en kompleks verden, der er højt specialiseret. De produkter vi køber, kommer fra hele verden. Designet i et land, konstrueret i et andet land med dele lavet i et tredje. Produkterne sendes rundt i hele verden og ankommer, som oftest, lige til tiden, når vi som kunder har brug for dem. Men jo mere vi specialiserer os, desto mere kompleks bliver vores verden. Og jo mere global bliver den. Så det bliver sværere det at forstå, hvad der foregår. Sværere at overskue sammenhænge.

Denne komplekse verden er også højt dramatiseret. De fleste af nyhedskriterierne gør dårlige og skræmmende begivenheder til store nyheder - og gode og langsomme forandringer til hemmeligheder.

Kompleksitet og dramatisering gør verden skræmmende, og det kan give stress og håbløshed.

Men løsningen er ikke at ønske det komplekse væk. Vi skal insistere på, at selv om ting er komplekse, så skal de virke på en måde, der respekterer vores grundlæggende værdier. Og insistere på, at få et billede af verden, der både indeholder drama og problemer, fremskridt og løsninger.

Derfor har vi brug for gennemsigtighed, for selv om ting er komplekse er der ingen grund til at undgå dem i vores offentlige debat.

Vi har brug for en demokratisk debat i en verden som ingen af os fuldt forstår.

Og selv om verden er kompleks, så er vores menneskelige værdier stadig de samme: retfærdighed, ligestilling, åbenhed, tryghed. De værdier er lige så vigtige nu som de altid har været. Og på trods af den kompleksitet vi lever i og med, har vores menneskelige natur ikke ændret sig. Vi har brug for offentlige rum, så vi sammen kan diskutere, hvordan verden egentlig er, hvilke problemer vi har og gerne vil løse - og diskuterer, hvordan vi løser dem. Det er sådan vi former vores fremtid.

***

Og vi har forudsætningerne for at forme vores fremtid! Vi har tid, vi har demokrati fra lokalt til internationalt niveau, vi har adgang til viden og til ressourcer, så vi kan forandre ting og løse problemer.

Det mest kontroversielle i den sætning er nok, at vi har tid? Lad mig genfortælle denne historie, som Hans Rosling skriver i sin fantastiske bog "Factfulness". Historien udspiller sig i forbindelse med den seneste industrielle revolution (altså ikke den vi er midt i, den digitale). Hans Rosling fortæller:

"Den industrielle revolution reddede millioner af liv, ikke fordi den frembragte bedre ledere, men fordi den skabte ting som kemisk vaskepulver, som kunne bruges i vaskemaskiner,

Jeg var 4 år gammel, da jeg så min mor stoppe tøj i en vaskemaskine for første gang. Det var en stor dag for min mor. Hun og min far havde sparet op i årevis for at kunne købe den maskine. Farmor var blevet inviteret med til indvielsen, og hun var endnu mere begejstret, Hun havde varmet vand på et brændekomfur og vasket alt tøj i hånden hele sit liv. Nu skulle hun overvære, at elektricitet gjorde arbejdet for hende. Hun var så spændt, at hun sad fortryllet på en stol foran maskinen under hele vaskeprocessen. I hendes øjne var den maskine et mirakel.

Den var også et mirakel for min mor og mig. Det varen magisk maskine. Den allerførste dag sagde min mor til mig: "Nå, Hans, nu har vi puttet tøjet i maskinen. Den gør arbejdet, så kan vi gå på biblioteket." Ind med vasketøjet, frem med bøgerne. Tak til industrialiseringen, tak til stålværket, tak til elværket og tak til den kemiske industri, som gav os tid til at læse bøger."

Demokrati er tid, som vi giver til hinanden. Demokrati tager tid, kræver engagement. Og min oplevelse at, at jeg bliver glad og håbefuldt af at være sammen med andre mennesker i den egentlige fysiske virkelighed - steder er vigtige.

I dag tog I beslutningen (måske dårligt nok en egentlig aktiv beslutning) om at stå op, tage tøj på (endda pænt tøj, det er en festdag) og tage afsted på cykel, i bil eller på anden vis, for at vi kan være sammen. I kunne også være blevet i sengen og set klip fra grundlovstaler over hele landet - kommenteret af kommentatorer, der ledte efter konflikter og "Breaking news".

Vores samvær må kunne oversættes og fornyes, så vi ikke lige pludselig lader os nøje med den digitale verden, lige ved dine fingerspidser, uden besvær med transport, uden at nogen kan se dig.

Den digitale verden - lige ved vores fingerspidser - skulle have sat os fri! I internettets unge dage (for en 10-15 år siden) var optimismen ubegrænset. Nu hvor rusen er klinget af, står det lysende klart at der ikke er en digital genvej til demokrati: Vi har stadig brug for selvstændig, kritisk tænkning, faktatjek, debatter, åbenhed - alt hvad kendetegner demokratiet før digitalisering.

Tidligere i år blev det afsløret, hvordan analyseselskabet Cambridge Analytica havde fået adgang til og misbrugt data fra 87 millioner Facebook profiler. Herunder også flere millioner europæiske facebookbrugere. Afsløringen er en påmindelse om, at vi ikke altid kan regne med, at teknologien tjener os og ikke omvendt. Muligheden for at høste data – og i dette tilfælde ulovligt – kan skabe nye tjenester, men samtidig gøre os sårbare og ubeskyttede på nettet. Det er fascinerende og enestående, hvad digitaliseringen giver af muligheder - men der er også alarmklokker, der bimler meget højt og kalder på handling.

***

Fornyligt florerede et lydclip på nettet med en computer stemme, der sagde et navn. Nogle hørte "Janni" andre hørte "Laurel". Hørte du "Janni" virkede det helt uforståeligt, at andre hørte "Laurel" og omvendt. Lydklippet nåede ud til massevis af mennesker. Og medførte en debat. Jeg tror, at årsagen er simpel: Det stillede spørgsmål ved den mest grundlæggende forudsætning for, at vi kan kommunikere med hinanden. Nemlig at vi hører og ser det samme. Dette er selvfølgelig ekstremt - at det samme lydclip høres forskelligt af mennesker i det samme rum. Men værre bliver det, hvis vi ikke engang har det samme rum, og kan diskutere og undres over, at vi ikke hører det samme.

Når politik bevæger sig væk fra det offentlige rum og ind på hver vores private feed på de sociale medier, så er der ikke nogen garanti for, at vi hører eller ser det samme - har en fælles referencé til hvad der sker. Jeg ved ikke, om du hører "Janni", når jeg hører "Laurel". Så jeg kan ikke debattere de ideer, du hører. Ingen journalist kan facttjekke de informationer, som du bliver præsenteret for. For ingen andre end dig og de sociale medier ved, hvilke reklamer og hvilke nyheder du kan se. Hvordan dit "feed" ser ud.

Og hvis vi sidder i hver vores virkelighed, med hvert vores nyhedsfeed og hvert vores indhold, der tilpasser sig og forstærker de individuelle mønstre, vi allerede har dannet digitalt, så får vi kun mere af vores egen virkelighed. Men vi får ikke noget fælles. Noget at være sammen om. Så vil der ikke længere være noget, der sørger for, at du og jeg, at I og os, vil være enige om, hvad det er for en verden vi lever i og hvad det er for problemer, vi står over for. Og hvordan vi vil arbejde sammen på at finde løsninger på dem.

***

Vi er kun ved at begynde at forstå, hvordan disse digitale produkter er designet til for eksempel at skabe en form for afhængighed hos os. Fordi de er designet til at give os et "kick" af tilfredsstillelse, belønning, så vi bliver hængende og derved bliver ved med at være til rådighed for dem, der vil præsentere noget specifikt indhold til hver enkelt af os og for de annoncer, som er forretningsideen bag det hele.

Så hvis det digitale rum bliver vores eneste rum, så risikerer vi i et ekstremt scenarie, at vores demokrati bliver privatiseret. At det faktisk forsvinder. For hele ideen med demokratiet er jo, at der er offentlige rum, hvor vi mere eller mindre ser de samme ting, men jo ikke behøver at være enige eller se ens på tingene.

Så tak igen fordi I er kommet i dag!

De værdier skal vi bringe med ind i vores digitale verden. For selvom vi helt ikke kommer til at forstå, hvordan algoritmer og blockhains fungerer, så kan vi med vores demokrati insistere på, at selvom noget er digitalt og selvom noget er komplekst, så skal det respektere vores grundlæggende værdier i lige så høj grad.

Vores opgave er at sørge for, at teknologien er vores fremtid og ikke vores skæbne. For vores samfund er meget mere en teknologi. Vi skal som mennesker sørge for den balance. Borgerne, og ikke teknologien, skal være i kontrol.

***

Vi er nået til et punkt, hvor vi har brug for regler til at sikre, at teknologien ikke skader os. Regler som begrænser virksomheder og som sikre borgernes rettigheder. Vi har at gøre med virksomheder som er meget store og indflydelsesrige. Men det er vi som samfund også. Og selvom det ikke går hurtigt med reguleringen, sådan kan vi i Europa, takket være vores Europæiske demokrati og det indre marked, handle på vegne af mere end 500 mio. borgere. Og det er faktisk nok til at sikre, at de store virksomheder lytter.

De regler - som vores folkevalgte i Europa-Parlamentet og ministrene i Ministerrådet har vedtaget - er netop trådt i kraft. Rettigheder som gør, at vi kan beskytte vores data, og pligter, som begrænser virksomhederne i deres adgang til vores data.

Rettigheder, der giver os mulighed for at blive "glemt" på nettet. Rettigheder, der giver os muligheder for at tage vores data, det er nemlig vores, og gå et andet sted hen, til en anden service udbyder.

I dag er det kun én ud af hver fjerde europæer der føler, at de har kontrol med, hvad der foregår digitalt. Nogenlunde det samme lave antal mennesker har tillid til, at digitale virksomheder lever op til reglerne og beskytter dem, som de skal. Så målet er at sikre, at virksomhederne giver forbrugerne kontrol og ordentlig beskyttelse. Så bliver risikoen for bagslag også mindre.

Vi kan indføre regler, der virker. Som vores nye europæiske regler for databeskyttelse. Vi har også fremlagt et nyt lovforslag, for at sikre, at online platforme og søgemaskiner behandler deres forretningskunder fair. Og vi kigger på de etiske retningslinjer for kunstig intelligens - noget vi planlægger at præsentere senere på året. Vores europæiske krav til dem, der sætter standarden for globale virksomheders forretning. Til glæde for os som forbrugere. Og til fremme af innovation. Det bygger tillid til tech og det er der brug for.

Det er godt, for der er en masse fantastiske muligheder i data. Blandt andet til at løse problemer, som vi ikke kunne løse før. F.eks kan teknologien bag bitcoins bruges til at spore tunfisk og dermed bekæmpe ulovligt fiskeri. Eller en app til registrering af fødsler i lande, hvor der kan være langt til et kommunalt kontor, men hvor mobiltelefonen ligger i lommen. Eller en opfindelse af adresser for hver 3x3 m² på kloden - så alle kan få en adresse. Bruges indtil videre af postvæsenet i Mongoliet, Djibouti, Tonga, Saint Martin og Elfenbenskysten.

Adressen på Berlaymont er .. `///neater.joined.qualified`,

Folketingets adresse er `///restere.chip.venue ....`

Damstien 25, Vanløse `///wales.forster.album`

Kocksvej 18, Hjørring `///swallowing.saucy.headbands`

Nå! Nu skal jeg ikke fortabe mig i gode nyheder og fantastiske opfindelser. :) Men det er fantastisk, hvad man kan med digital teknologi! Det er teknologi, der forandrer alle økonomiens sektorer, vores sociale liv, vores demokrati - måden værdi skabes på og måden vi som mennesker og som virksomheder er tilstede på. Og nogle gange har jeg lyst til bare at se på det og forhøjes som Hans Roslings farmor, da den første vaskemaskine kom ind i

familien. Ny teknologi løser så mange ting, så vi kan beskæftige os med noget andet, f.eks. opdatere vores demokrati til en digital verden.

Det ikke er kun vores demokratiske livsform, men også forståelsen af grundlæggende begreber for f.eks. skat, som vi skal opdatere til en digital verden.

***

Vores verden forandrer sig konstant. Men i det samfund, vi er sammen om at bygge, er det vores fælles opgave at skabe plads til alle. Og for at være i demokratiet skal vi først og fremmest være noget selv. Vi skal kunne være her som de borgere, som vi selv synes, vi gerne vil være. Når vi altså blot tager hensyn til andre menneskers ret til det samme. Når vi tager hensyn til vores grundlæggende værdier. Når vi har et offentligt rum, hvor vi kan diskutere.

Det skal hverken ny teknologi og nye markeder, kompleksitet og dramatisering ændre på. For vores værdier og vores retssamfund er med til at sætte rammerne selvom verden forandrer sig – så længe vi blot vi ikke holder op med at diskutere og debattere.

Det er netop retten til at være her – den lige ret til at være til stede som os selv, der er væsentlig i vores demokrati. Retten til at debattere. Det handler om ligestilling - om at vi som mennesker er lige meget værd. Derfor er ligestilling er ikke kun noget, der forgår mellem kønnene. Det er noget, der foregår mellem mennesker. Ligestilling er for mig også en konkret måde at gøre tolerance og tillid til virkelighed i vores samfund.

Vores identitet betyder utroligt meget for hele forståelsen af, hvem vi er. Og i et europæisk fælleskab kan vi se på vores fælles og meget blodige historie, at det er noget, der har kostet millioner af menneskeliv. Hvordan forstår vi os selv? Hvordan forstår vi andre? Hvordan er min kultur? Med udgangspunkt i forskellene mellem os, har vi bekriget hinanden - og det er faktisk ikke så mange år siden. Vi har en broget, voldsom, mangfoldig historie. Vi kommer fra mange forskellige kulturer og sprog. Vi kommer med et andet udgangspunkt end ensartethed.

Der er dog en fælles identitet, som rækker ud over alt det andet: At være borger. Men vi har også sammen skabt tolerance og tillid til vores samfund - til den europæiske del af vores demokrati.

Det fantastiske ved vores europæiske demokrati er, at det er enestående. Det er vores fremtid også. Fordi det er os selv, der skaber den. Vi er ikke en kopi af noget. Det fællesskab, vi har, er skabt af et fælleskab vi har levet og lever. En vilje til at ville noget sammen på grund af og på trods af vores historie. Når jeg kigger på Europa, så tænker jeg, at det er stedet, hvor vi kan løse mange af vores fælles udfordringer og problemer vi ser i verden. Uanset om de er digitale eller fysiske. Så længe vi vil dele oplevelsen af verden med hinanden, diskutere hvilke problemer vi har - og så finde ud af, hvordan vi løser dem.

Tak for ordet